

будуть невдовзі позбавлені цих надходжень органами влади вищих рівнів. Регулюючі доходи закріплюються за бюджетами на короткотерміновий проміжок часу (як правило, на один бюджетний період) і розподіляються між бюджетами шляхом застосування тимчасових, а не постійних або незмінних протягом тривалого періоду часу нормативів.

Загалом, кожне джерело наповнення доходів місцевих бюджетів має свої переваги і недоліки. Тому питання оптимізації структури доходів потребує подальшого аналізу і дослідження.

Список використаних джерел:

1. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: монографія. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 356 с.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]: хартія від 15 жовтня 1985 р. № 994-036: станом на 16 листопада 2009 р. / Рада Європи. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036. – Заголовок з екрана.
3. Єпіфанов А.О. Управління регіоном: [навчальний посібник] / [А.О. Єпіфанов, М.В. Мінченко, Б.А. Дадашев]; за заг. ред. д-ра екон. наук А.О. Єпіфанова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ».–2008. – 361 с.
4. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: підручник.-К.: Знання, 2006.-677 с.
5. Кириллова О.С. Методология формирования и стратегия развития доходного потенциала региона: автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 „Финансы, денежное обращение и кредит”. – Саратов, 2006. – 21 с.
6. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посіб.- К. : Т-во “Знання”, КОО, 1999. – 487 с. – (Вища освіта XXI століття).
7. Лучка А.В. Бюджетний потенціал фінансової незалежності місцевого самоврядування: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит”. — Тернопіль, 2009. — 20 с.
8. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / За ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.
9. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації/ Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2006 р. – N5. – С.3-11.
- 10.Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005.— 642 с.
- 11.Поляк Г. Б. Территориальные финансы : учеб. пособ. – М. : Вузовский учебник, 2006. – 479 с.
- 12.Савчук С.В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об'єкту бюджетного планування //Наука й економіка.-№1(25).-2012 р.-С.81-89.
- 13.Сунцова О. О. Місцеві фінанси : [навч. посібник] / О. О. Сунцова..-К.: Центр учбової літератури, 2010. — 488 с.
- 14.Теорія фінансів: підручник / за ред. В.М. Федосов, С. І. Юрій. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 576 с.

УДК 336.227.2.025

І.В.Лещух,

Інститут регіональних досліджень НАН України,
м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В РОЗВИНУТИХ ФЕДЕРАТИВНИХ ДЕРЖАВАХ

У статті проаналізовано основні засади організації податкового контролю в розвинутих федеративних країнах, таких як США, Канада та Німеччина. На підставі критичного аналізу названо основні форми та напрями здійснення податкового контролю в досліджуваних країнах. Доведено, що лише гармонізувавши інтереси платників податків та держави в особі податкових органів можна досягти ефективності у здійсненні податкового контролю.

В статті проаналізовані основні принципи організації податкового контролю в розвинутих федеративних країнах, таких як США, Канада та Німеччина. На основі критичного аналізу названі основні форми та напрями здійснення податкового контролю в досліджуваних країнах. Доказано, що тільки гармонізувавши інтереси платників податків та держави в особі податкових органів можна досягти ефективності у здійсненні податкового контролю.

The paper analyzed the basic principles of tax control in developed federal countries such as the USA, Canada and Germany. Based on a critical analysis called basic forms and directions of tax control in the studied countries. It is shown that only harmonizuvavshy interests of taxpayers and the state on behalf of the tax authorities can achieve efficiency of tax control.

Ключові слова: федеративна форма правління, податкова система, контроль, податковий контроль, органи податкового контролю.

Прагнення до побудови в нашій країні ефективної податкової системи спонукає до вивчення іноземного досвіду організації податкового контролю з метою пошуку найбільш раціональних ідей, підходів, методів його здійснення та виявлення можливостей їх застосування у вітчизняній податковій практиці. Це дає змогу не лише застосувати вже перевірений часом цінний досвід побудови механізму податкового контролю, але й дозволить уникнути помилок у даній сфері та запобігти негативним наслідкам, таким як порушення прав та свобод платників податків, недоїмки до бюджету, корупція тощо.

Вивченню іноземного досвіду здійснення податкового контролю, та дослідженню можливостей застосування його в Україні присвячені роботи таких вітчизняних науковців, як В.Андрущенко [1], О.Данілов [1], В.Покинтелиця [2], К.Проскура [3], Ю.Соловійова [5] та ін.

Завданням дослідження є аналіз досвіду провідних федеративних держав у сфері податкового контролю, оцінка позитивних моментів, які доцільно запровадити у вітчизняну податкову практику.

Податкові системи різних країн світу формувалися під впливом різних умов: економічних, політичних та соціальних. Відтак, вони відрізняються одна від одної і мають певні особливості, що дозволяє розглядати їх залежно від форми державного устрою, системи управління та структури податкової системи в державі. Форма державного устрою багато в чому визначає особливості розмежування повноважень центральних і місцевих органів влади у формуванні бюджетів за допомогою податків та зборів. Залежно від форми державного устрою та управління у світовій практиці виділяють країни з федеративною та унітарною формою правління.

Федеративна система забезпечує розподіл повноважень між національним урядом та урядами різних рівнів. Така система державного устрою притаманна Сполученим Штатам Америки, Канаді, Федеративній Республіці Німеччини, Російській Федерації, Іспанії, Австралії, Бразилії. Для цих держав характерна значна самостійність великих адміністративно-територіальних одиниць, які часто здатні ефективно проводити власну податкову політику.

В основу побудови податкових систем федеративних держав покладено податковий федералізм, який допускає незалежне виконання повноважень в регіональних адміністративних зонах. Відповідно, податкові системи федеративних держав мають трирівневу будову.

В економічному та політичному вимірах однією з найбільш розвинутих країн світу є Сполучені Штати Америки. Організація податкового контролю тут дуже складна, що і зумовлено федеративним устроєм держави. Контроль за дотриманням податкового законодавства та збором федеральних податків – прибуткового податку, податку на нерухомість, податку на дарування, деяких

акцизів – у США здійснює Служба внутрішніх доходів (СВД). На рівні штатів існують податкові служби, які здійснюють контроль за сплатою податків і зборів, що введені в цих штатах, на місцях – місцеві податкові органи, які контролюють сплату податків, що вводяться місцевими органами влади. Працівники зазначених структур тісно контактують між собою.

Підставами для здійснення податкових перевірок у США є порушення строків сплати податків, заниження податкового зобов'язання тощо. Крім того, податковим інспектором може ініціюватися перевірка у випадку отримання ним інформації від платного інформатора. У вітчизняному податковому менеджменті такі перевірки реалізуються лише в межах оперативно-розшукової роботи. Інформатору при цьому жодної винагороди не передбачається.

Позитивним моментом у роботі податкових інспекторів СВД США є те, що для кожного виду перевірки, яку вони проводять, розроблено спеціальну докладну інструкцію [5, с.99]. Такі інструкції спеціально розроблені для всіх галузей економіки і практично для кожної професії. На жаль, в податковому законодавстві України відсутній системний підхід до проведення податкових перевірок. Відтак, на етапі податкових трансформації вітчизняний законодавець повинен врахувати вищесказане.

Високою ефективністю характеризується система податкового контролю Канади. Це зумовлено раціональною та гнучкою податковою політикою, зосередженою на гармонізації інтересів платників податків, держави та місцевих громад. Канадські платники податків мають право вести весь облік господарських операцій і здійснювати формування податкової звітності в електронній формі. Це дозволяє мінімізувати витрати платника на оформлення документів, а органам податкового контролю – знизити витрати та трудомісткість контрольної роботи, підвищити можливість інформаційно-аналітичного забезпечення процесів контролю у сфері оподаткування.

За рівнем економічного розвитку та фінансового потенціалу Федеративна Республіка Німеччина – найпотужніша країна Європейського Союзу. Роботу зі стягнення податків і зборів, податкового контролю, примусового стягнення заборгованості і розслідування фактів порушення податкового законодавства тут виконують податкові інспекції [4].

Німеччина підтримує жорстку політику у відносинах між платниками податків і податковими органами. Ефективність податкового контролю істотно підвищує наявність в країні податкової поліції – «штойфи», працівники якої наділені правами правоохоронних органів. Дану структуру було утворено в 1922 р., у часи Веймарської республіки, та реформовано в 1934 р. Сьогодні діяльність податкової поліції регламентує Закон «Про загальний порядок оподаткування».

Основною формою контрольної діяльності німецьких податкових органів є податкова перевірка. В розпорядженні про її призначення вказуються правові основи проведення, види податків, що підлягають перевірці, звітні періоди, які охоплюються перевіркою. До документу про призначення перевірки додаються роз'яснення щодо основних прав і обов'язків платника податків при проведенні перевірки [1]. Характерним є те, що виїзні перевірки податкові органи мають

право здійснювати без попередження платника податків. Обмеження строку проведення таких перевірок відсутні.

Документальні перевірки в Німеччині охоплюють відносно невелику кількість суб'єктів господарювання, більшу частину з яких становлять великі підприємства. Порядок відбору платників податків до проведення перевірок регламентований нормами податкового законодавства. Зокрема, у країні існують два способи такого відбору:

1. Випадковий – вибір об'єктів до проведення контрольних перевірок на основі використання методів статистичної вибірки.

2. Спеціальний – забезпечує цілеспрямований відбір платників податків, щодо яких є інформація про високу ймовірність податкових правопорушень.

Загалом, податкова система Німеччини пройшла чималий етап розвитку та вдосконалення. У її сучасному стані вона може слугувати взірцем для інших країн.

Проаналізувавши податкові системи розвинутих федеративних держав, робимо висновок, що процеси інтеграції та глобалізації, синхронні податкові реформи, як вимога часу, роблять їх все більше схожими одна на одну.

Аналіз організації податкового контролю в досліджених країнах дозволяє окреслити основні напрями його організації: орієнтація на гармонізацію взаємовідносин між платниками податків та органами державної влади; поступове зниження податкового тиску за допомогою спрощення як процедур адміністрування податків та зборів, так і здійснення податкового контролю. До прикладу, в США та Канаді податкові органи здійснюють 3 види перевірок. Податковим законодавством Німеччини передбачено лише 2 види перевірок. Натомість вітчизняний Податковий кодекс регламентує здійснення камеральної, фактичної та документально перевірок, при чому остання поділяється на планову та позапланову, виїзну та невиїзну; створення структури податкового відомства з орієнтацією на визначені категорії платників податків; формування повноцінної електронної бази даних для накопичення, обробки та зберігання інформації щодо обліку кожного платника податків, його податкових зобов'язань загалом та за окремими податками, постійного моніторингу показників діяльності; впровадження програм антикорупційних заходів з метою усунення можливості проявів корупції серед податківців, особливо під час виїзних перевірок.

Отже, удосконалювати вітчизняну систему податкового контролю слід з урахуванням позитивного досвіду розвинутих країн світу.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн: Навч.пос. – К.: Комп'ютер прес, 2004. – 300 с.
2. Покинтелиця В. М. Зарубіжний досвід адміністрування податків/ В.М. Покинтелиця// Научний вестник ДГМА. – 2009. – № 1 (4Е). – С. 281-287.
3. Проскура К. П. Зарубіжний досвід організації податкового адміністрування / К. П. Проскура // Економічний часопис - XXI. – 2012. – № 7/8. – С. 30-33.
4. Світовий досвід оподаткування: Німеччина. – [Режим доступу]: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/germany/>
5. Соловійова Ю.О. Деякі питання організації податкового контролю у країнах світу/ Ю.О. Соловійова//Право та економіка. – 2009. – №3. – С. 97-101.